

liberum ostendunt voluntatis arbitrium? cur enim non dicimus homini, si solem stare feceris, sicut dicimus, si bene egeris, habebis hoc, aut illud? nisi quia non ignoramus, non esse in potestate hominis, ut solem stare faciat, esse autem ut bene agat, si velit, vel male, si nolit?

Sed sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius. Hic vero apertissime in statu naturæ corruptæ liberum prædicatur arbitrium. Quid enim est, *sub te erit appetitus ejus*, nisi, in potestate tua erit peccati cupiditas? et quid significat, *tu dominaberis illius*, nisi, poteris, si volueris, cupiditati resistere, et ita efficere, ut non regnet peccatum in tuo mortali corpore?

Videamus nunc, quam hic se torqueat, sudetque Calvinus, qui paulo ante jactavit hunc, et similes locos ne mediocribus quidem ingeniis negotium facessere posse. Primum ait, non debere intelligi illa verba (*sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius*) de peccato, sed de Abel, ut sensus sit, quamvis peccaveris, tamen primatum inter fratres obtinebis, et dominaberis fratri tuo juniore. Deinde admittit hunc locum, posse exponi de peccato: « Ne videamur, inquit, hanc interpretationem complecti, quod altera nobis contraria sit, demus sane de peccato locutum fuisse Deum ». Sed quærit, an Deus promittendo, an potius jubendo dixerit « tu dominaberis illius »: et si quidem jubendo, non inde probari liberum arbitrium dicit, quia Deus etiam impossibilia quandoque jubet; si promittendo, quærit, cur non sit factum quod Deus promisit. Non enim a Caino peccatum, sed a peccato Cainum devictum fuisse, parricidium illius clamat.

Objicit postea sibi, conditionem intelligendam esse in ea promissione, quasi dictum sit: « Victoriæ de peccato referes, si tamen certaveris ». Respondet: « Sed quis recipiat istas ambages? Ad extremum, cum ei displiceret, quod tam facile concessisset, hoc loco de peccati victoria, et dominatu agi, mox subjungit: « Quamquam et res ipsa, et ratio Grammaticæ postulant, comparisonem fieri Cain et Abelis, quia primogenitus frater minori posthabitus non fuisset, nisi proprio scelere deterior ». Atque hæc est tota Calvinii defensio.

Nos vero constanter asserimus, hoc loco non de Abele, sed de peccato Deum esse locutum. Idque probamus primum ex ratione

Grammaticæ, quam nobis Calvinus objicit. Illud enim pronomen ejus, cum dicitur, *sub te erit appetitus ejus*, et illud pronomen illius, cum dicitur, *et tu dominaberis illius*; referunt id, quod paulo ante nominatum est. Paulo vero ante, peccati, non Abelis, mentio facta est, sic enim legimus: *Si bene egeris, recipies; sin autem male, statim in foribus peccatum aderit. Sed sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius.* Ratio igitur Grammaticæ postulat, ut illa pronomina (*ejus*) et (*illius*) ad peccatum, non ad Abelem referantur. Quid quod in tota hac divina sententia numquam nominatur Abel? unde igitur venit Calvino in mentem, ut de Abele, non de peccato sermonem hoc loco haberi existimaverit?

Deinde probamus, ex communi consensu interpretum. S. Ambrosius lib. II. de Cain cap. 7. « Non frater, inquit, ei addicitur, sed error adscribitur, cujus ipse sibi auctor est. In te, inquit, revertetur crimen, quod a te cœpit. Non habes in quo necessitatem magis, quam mentem tuam arguas ». Vides, quomodo S. Ambrosius et Calvinii expositionem rejiciat, et liberum arbitrium a necessitate perspicue doceat?

S. Hieronymus in quæstionibus Hebraicis idem docet, et quidem his verbis: « Quia, inquit, liberi arbitrii es, moneo ut non tibi peccatum, sed tu peccato dominaberis ».

S. Augustinus lib. XV. de Civit. Dei cap. 7. « Quiesce, inquit, ad te enim conversio ejus, et tu dominaberis illius. Numquid fratris? absit; cujus igitur, nisi peccati? » En quam aperte S. Augustinus absurdum esse pronunciat eam sententiam, quam Calvinus maxime probavit.

S. Prosper in II. lib. de Vocatione gentium cap. 13. enarrans illud: « Ad te erit conversio ejus, et tu dominaberis illius », « Ad te, inquit, tua culpa revocetur, noli peccato regnum in te dare, sed tu potius in ipsum sume dominatum ».

S. Gregorius lib. IV. Moral. cap. 22: « Tunc, inquit, peccatum cordis sub juris nostri possessionem reducit, si cum incipit reprimatur. Unde et divina voce Cain prava cogitanti dicitur, in foribus peccatum tuum aderit, sed sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius etc ».

Eodem modo exponunt Eucherius, Beda, Rupertus, Ambulensis, Lyranus, Cajetanus, et glossæ, ordinaria et interlinealis. Neque suspicari debemus, nullum horum Doctorum

tenuisse rationem Grammaticæ, aut omnes graviter esse hallucinatos.

At objicit Calvinus: « Si de peccato agitur, cum dicitur, tu dominaberis illius, vel jubet Deus, vel promittit; si jubet non colligitur hinc liberum arbitrium, quia præceptum est impossibile, si promittit, cur non est factum quod Deus promisit? »

Respondeo, Deum nec promittere, nec jubere, sed significare, peccatum esse in potestate peccantis, et proinde monere Cainum, ut cogitet, in suo arbitrio esse cupiditati perversæ assentiri, vel non assentiri, et ideo det operam, ut non vincatur, sed vincat, nisi graviter puniri velit.

Sed etiamsi Deus juberet, nihil lucraretur inde Calvinus; nemo enim jubet impossibilia, nisi qui non vult fieri quod jubet, id est, insanus aliquis, aut furiosus. Et si Deus non juberet, sed promitteret victoriæ, sub conditione, si fortiter pugnare vellet, nullæ essent hic ambages. Quid enim clarius quam, vinces si certaveris? an non etiam Apostolus sine ullis ambagibus dixit: *Non coronabitur, nisi qui legitime certaverit?*

Adde, ad extremum, probari ex hoc loco liberum arbitrium, etiamsi daremus, locutum hic esse Deum non de peccato, sed de Abele. Neque enim Deus mitigare conaretur animum Caini, promittendo permansurum illi jus primogenituræ, et dominaturum illum fratribus suis, nisi sciret, potuisse eum revocari a concepto scelere, et in arbitrio ejus esse cupiditati jam exortæ resistere, vel consentire.

Posterior locus, ex cap. 15 Ecclesiast. invictissimus est, et tam perspicuus, ut nulla declaratione indigeat. Respondet autem Calvinus primo, liberum Ecclesiastici esse dubiæ fidei secundo, Ecclesiasticum, de libero arbitrio primi hominis, quale fuit ante peccatum, non de eo, quale nunc est, esse locutum; tertio, si velit ille auctor, suis illis verbis non asserere liberum arbitrium, sed solum coercere carnis malignitatem, quæ sua mala in Deum transferendo vanam defensionem captare solet, ei se quoque libenter assensurum, alioqui ejus auctoritatem non magni pendere.

Ad primum respondeo, non posse a Calvinio Ecclesiasticum repudiari, si sibi ipse constare velit, propter duas causas. Primo, quoniam recipit Calvinus epistolam Jacobi et Judæ, quæ non minus dubiæ fidei olim fuerunt, quam Ecclesiasticus, deberet enim vel cum Lutheranis repudiare omnes libros, qui aliquando dubii fuerunt, vel cum Ecclesia re-

cipere eos omnes, quorum auctoritas in sacris Conciliis declarata est. Constat autem in Concilio Carthaginensi III. can. 47. inter libros canonicos, et divinos liberum Ecclesiastici numeratum. Secundo, quia profitetur Calvinus se discipulum ac sectatorem esse Augustini. Augustinus autem non solum hunc liberum inter canonicos ponit, in lib. II de doctr. Christiana cap. 8. sed etiam adducit in lib. de Gratia et libero arbitrio cap. 2. ad ipsum liberum arbitrium comprobandum.

Ad alteram Calvinii solutionem respondeo, ex Ecclesiastico non solum colligi primum hominem, cum libero arbitrio conditum fuisse, sed etiam idem liberum arbitrium in ejus posteris remansisse. Nam paulo ante dixerat: « Ne dicas, per Deum abest; non dicas ille me implanavit », id est, non referas in Deum causam sceleris tui. Et continuo rationem adjungit: « Quoniam Deus hominem constituit, et reliquit in manu consilii sui etc. » Quæ ratio nihil efficeret, nisi significare vellet Ecclesiasticus, liberum arbitrium initio datum primo homini, nunc etiam in ejus posteris permanere.

Præterea verba illa: *Si volueris mandata servare, conservabunt te.* Et illa: *Ante hominem vita et mors, quod voluerit, dabitur ei.* Et illa: *Apposuit tibi igem, et aquam, ad quod volueris, porriges manum tuam; non apertissime testantur Ecclesiasticum alloqui homines, qui nunc sunt, et illis concionari, qui possunt ex ejus cohortatione proficere?*

Ad tertiam solutionem breviter dico, ineptam esse conditionem, quam Ecclesiastico Calvinus proponit. Nom enim coerceri potest carnis malignitas, ne culpas suas transferat in Deum, seque a peccato immunem esse jactet, nisi concedatur homini liberum voluntatis arbitrium. Sed de hac re sæpe dictum est, nec sunt ubique omnia repetenda.

CAPUT XXIII.

Sexta classis Scripturarum, pro libero arbitrio in moralibus.

Præterea ea loca, quæ Calvinus notavit, sunt alia quædam, quæ ab illo prætermissa nos in sextam classem, quæ locorum derelictorum dici poterit, breviter conferemus.

Primum igitur locus sit ex cap. XXX. Deuteronom. ubi sic loquitur Moses: *Considera, inquit, quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam*

et bonum, et e contrario mortem et malum. Et infra: *Testes invoco cælum et terram, quod proposuerim vobis vitam et mortem, benedictionem et maledictionem. Eligè ergo vitam, et et tu vivas, et semen tuum* (1). Non video quid ad hunc locum responderi possit. Liber hic in primis non est dubiæ fidei, et a Calvinistis pro canonico, ac divino recipitur.

Deinde, non loquitur Moses ad homines in statu innocentiae, sed ad Hebræos, qui tunc erant cum ipso. Denique, nullæ hic sunt ambages, nam Moses jurat per cælum et terram, se dedisse populo optionem, ut facerent quod vellent, in re maxime morali, id est, in præceptis servandis, aut violandis, et cohortatum fuisse eundem populum ad electionem obedientiae, quæ vitam adfert, et dehortatum ab electione contumaciæ, quæ mortem adfert. Nihil autem magis proprium est liberi arbitrii, quam electio, ut in tertio libro demonstravimus.

Secundus locus est, in lib. Josuæ cap. XXIV *Optio*, inquit, *vobis datur, cui servire potissimum debeatis, etc.* (2). Hic ad etiam locus liberi arbitrii in moralibus pertinet, quoniam Josue significat populum eligere potuisse, vellet ne Deo vero cultum adhibere, vel idolis, id est, an vellet bene agere, an peccare.

Tertius locus est in cap XXXI. Ecclesiast. *Qui potuit transgredi, et non est transgressus facere mala et non fecit, ideo stabilita sunt bona illius* (3). Non miror hæc loca prudenter a Calvino dissimulata, cum non solum, non vera, sed ne verisimilis quidem aliqua responsio hic locum habere posse videatur. Non enim hoc testimonium trahi potest ad statum innocentiae, neque ullæ sunt in eo ambages, sed liberum arbitrium asseritur ita vere, proprieque liberum in moralibus, ut dicatur vir bonus, ideo dignus laude et præmio, quod potuerit transgredi, et non sit transgressus, facere malum, et non fecerit.

Quartus locus est in priore epist. ad Corinthios cap. VII. *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, sed potestatem habens suæ voluntatis, et hoc judicavit in corde suo, servare virginem suam, bene facit.* Et infra: *Quod vult faciat, non peccat, sinubat* (4). Hoc loco agitur de bono morali, ut patet ex illis verbis, *bene facit.* Et infra: *Melius facit.* Et: *Non peccat etc.* De hoc autem bono morali faciendo, vel non faciendo, dicit Apostolus,

(1) Deut. XXX, 15, 19. — (2) Jos. XXIV, 15. — (3) Eccl. XXXI, 10. — (4) I Corin. VII, 37, 36. — (5) II Corin. IX, 7.

habere hominem liberam electionem, modo non sit impeditus extrinseca aliqua necessitate voti, juramenti, aut præcepti. Huc enim pertinet illud: *Non habens necessitatem.* Excludit autem extrinsecam, non quod illa tollat liberum arbitrium, sed ut ostendat, eum qui non ligatur necessitate extrinseca simpliciter et absolute liberum esse, ut possit non solum facere, et non facere, sed etiam non peccet, sive faciat, sive non faciat. Nam ut diximus in 4. lib. libertas ab extrinseca necessitate prærequirit libertatem ab intrinseca, et ideo qui liber esse dicitur ab extrinseca, consequenter asseritur liber ab intrinseca.

Quintus locus est in posteriore epist. ad Corinth. cap. IX. *Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus* (5). Loquitur Apostolus de facienda eleemosyna, quod est opus morale; et monet, ut unusquisque libenter tribuat id, quod destinavit in corde suo, id est, quod libera voluntate prælegit, cum in potestate haberet, parum, aut multum velle dare, aut etiam omnino nihil velle dare. Nam illud verbum *προαιρεται*, quo ipse utitur, proprie, ad liberum arbitrium pertinet. Distinguitur enim voluntarium in genere, sive spontaneum, quod etiam bestiis convenit a voluntario libero, quod est proprium rationalis, sive intelligentis naturæ, quod illud dicitur *εξουσιον*. Hoc autem *προαιρετικον*, ut peripicuum est, ex Aristotele lib. III. de morib. cap. 1. et 2. Atque ex Scripturis quidem hæc argumenta sufficiant.

CAPUT XXIV.

Præfatio ad testimonia Patrum pro libero arbitrio in moralibus.

Testimonia veterum Patrum Calvinus non fuit ausus contra se objicere: tamen coactus a Pighio ad pauca quædam loca respondit. Produxit Albertus Pighius, in secundo libro de libero arbitrio, testimonia decem Patrum, S. Petri Apostoli, S. Clementis Romani, S. Irenæi, Tertulliani, Origenis, S. Hilarii, S. Ambrosii, S. Hieronymi, S. Basilii, S. Chrysostomi.

Ad quæ testimonia Calvinus ita respondit, ut Petrum et Clementem, de numero te-

CAPUT XXV.

Testimonia Græcorum Patrum adferuntur pro libero arbitrio in moralibus.

Primus ex Græcis Patribus occurrit S. Ignatius. Is in epist. ad Magnesianos ita loquitur: « Quandoquidem, inquit, actiones ipsæ sua habent præmia, et obedientiæ proponitur vita, mors autem inobedienciæ, et singuli, qui aut hoc, aut illud elegerunt, in ejus quod elegerunt, locum abituri sunt, fugiamus mortem, et eligamus vitam ». Et infra: « Si quis pietati studet, Dei homo est, si impie agit, diaboli est, non id factus per naturam, sed per animi arbitrium ». Nihil hic responderi potest. Nam et loquitur S. Ignatius de bono et malo morali, et affirmat, homines eligere id, quod volunt, qui est proprius actus liberi arbitrii; et eum, qui impie agit, per animi arbitrium fieri malum, docet.

At fortasse non sunt Ignatii epistolæ, quæ sub illius nomine circumferuntur, id enim Lutherani objicere solent. Sed recipit eas Eusebius lib. III. Historiæ Ecclesiast. cap. 36. Sanctus etiam Hieronymus multas enumerat, et inter cæteras, istam ad Magnesianos, et Ignatio tribuit in libro de scriptoribus Ecclesiastici. Denique passim citantur epistolæ istæ nomine S. Ignatii ab Athanasio, Theodoro, aliisque Patribus, neque ulla occurrit solida ratio, cur rejiciendæ videantur.

Secundus sit S. Dionysius Areopagita. Is in libro de divinis nominibus, cap. 4. part. 4. prope finem, posteaquam docuerat, malum non esse substantiam, sed defectum quemdam, ita subjungit: « Dixit vero quispiam infirmitatem supplicium non mereri, sed veniam. Si igitur non licuisset obsistere, recte forsitan esset objectum. Sin autem ex ipso bene vires suppeditantur, quod, ut sacra eloquia docent, omnibus simpliciter convenientia tribuit, non est ignoscendum, si quis per ignaviam ab ipso honorum propriorum habitu divinitus procedente aberraverit ». Idem lib. de Ecclesiastica hierarchia cap. 2, part. 3, tribuit homini nomen illud *αυτεξουσιον*, quod fatetur Calvinus proprium esse liberi arbitrii.

Neque ad hunc locum responderi potest, nisi forte libros istos, non esse Dionysii Areopagitæ. Sed certe negari non potest, auctorem hujus libri fuisse virum magnum, et ante mille annos floruisse, cum citetur a S. Gre-

stium anferri juberet, quod eorum verba ex libris recognitionum apocryphis deprompta fuissent. Origenem et Tertullianum, ut hæreticos et qui multis in rebus lapsi essent, omnino contemneret: eosdem item, et Irenæum exponi posse diceret de libero arbitrio, quale fuit in statu innocentiae, non quale nunc est in statu naturæ corruptæ; Ambrosium et Basilium, de libertate a coactione, non a necessitate disseruisse contenderet: solos esse affirmaret Hilarium, Hieronymum et Chrysostomum, qui proprie liberi arbitrii patrocinium suscepissent, sed trium hominum testimonia non esse consensum Ecclesiæ universæ, ut Pighius frustra jactaverat: præsertim cum contrariæ sententiæ inveniantur in Augustino, et Synodo Arausicana.

Illud autem bene habet, et nobis mirifice placet, quod in secundo libro adversus Pighium, Calvinus admittit veteres Patres, ut de controversia nostra iudices sedeant. « Lectores, inquit, monitos velim, non difficulter posse inter me, et Pighium hoc loco convenire, si modo Ecclesiæ traditionem ex certo, et perpetuo Sanctorum et Orthodoxorum consensu, non ex testimoniis hinc inde male excerptis demonstraret. Deinde si simpliciter, et candide uteretur ad veram, et germanam Ecclesiæ doctrinam comprobendam, non ad pingendas horum temporum impias doctrinas abuteretur ».

Nos igitur producemus testimonia omnium Patrum Græcorum et Latinorum, nec ulum prætermittemus auctorem alicujus nominis, et simul diligenter expendemus in singulis, possint necne illis Calvinii responsiones ulla ex parte convenire. Utrum autem simpliciter, et candide illis utamur ad veram et germanam Ecclesiæ doctrinam comprobendam, an ea detorqueamus ad pingendos errores, impiasque doctrinas, lectoris erit judicium. Quamvis si proprie loqui velimus ex testimoniis Patrum, illud investigare debeamus, quæ fuerit Ecclesiæ veteris doctrina, ut quoniam inter nos convenit, in Ecclesia, quæ ante mille annos floruit, veram et germanam fuisse doctrinam, ex comparatione illius intelligatur, utrum nos germanam doctrinam teneamus, qui liberum arbitrium in actionibus moralibus esse defendimus, an adversarii, qui liberum arbitrium, in servum arbitrium commutantes, hominem post lapsum Adami, ex necessitate peccare contendunt.